

ČLOVEKOVE PRAVICE IN POUK DRŽAVLJANSKE IN DOMOVINSKE VZGOJE IN ETIKE OSNOVNI ŠOLI

Vilma Vrtačnik Merčun, prof. geogr. in soc.

I. UVOD

Splošni cilji predmeta državljanske in domovinske vzgoje in etike (v nadaljevanju DDE) v 7. in 8. razredu osnovne šole so usmerjeni predvsem v razvijanje socialnih in državljanskih kompetenc. Zato ni čudno, da se skoraj pri vsaki učni vsebini srečujemo s Splošno deklaracijo o človekovih pravicah oziroma posameznimi njenimi členi. V pričujočem prispevku obravnavamo posodobljen učni načrt DDE, obravnavan s stališča človekovih pravic, ob enem pa predstavljamo manjšo raziskavo med učenci 7. in 8. razreda, pred začetkom pouka DDE in po zaključenem enoletnem izobraževanju iz DDE (na začetku 8. razreda).

II. NEKAJ Poudarkov o učenju človekovih pravic pri pouku državljanske in domovinske vzgoje ter etike

Najpomembnejše pravilo pri poučevanju človekovih pravic je, da morajo biti učenci aktivni in vpleteni v proces. Učitelj učencem ponudi priložnosti, v katerih postanejo aktivni udeleženci učenja in udejanjanja človekovih pravic. Metodologija izkustvenega učenja temelji na učnem ciklu s petimi stopnjami: izkušnje, poročanje, refleksija, posplošitev in uporaba naučenega (Kompas, 2005, 38).

Pri obravnavi človekovih pravic v okviru pouka DDE zato posebno pozornost posvečamo praktični uporabi človekovih pravic, npr. pri delu v skupinah, z upoštevanjem izkušenj učencev v njihovem vsakodnevem življenju ter z reševanjem konkretnih družbenih vprašanj. Cilj je dosežen, če učenci prepoznajo kršitve pravic, če razvijejo občutljivost do njih in pridobijo spoštljiv odnos do človekovih pravic in jih zato ne kršijo. Z obravnavo praktičnih primerov iz vsakodnevnega življenja se učenci opredeljujejo za pravično ravnanje in zagovarjanje pomena človekovih pravic. Konflikte kritično presojujejo in se učijo pravilnega ukrepanja v primerih kršitev pravic.

Aktivnosti pri obravnavi pravic spodbujajo solidarnost med ljudmi in razvijajo pozitivno kulturo človekovih pravic. Pri tem samo poznavanje in razumevanje človekovih pravic ne zadostuje, ampak učenci zavzamejo stališča in vrednote ter ozavestijo odgovornost za svoja dejanja. Če hočejo ravnati v skladu s človekovimi pravicami, ne smejo posegati v pravice drugih ljudi. Mladi sprožajo spremembe v svetu, ki jih obdaja. Zato je zelo pomembno, da kritično presojujejo konfliktne dogodke in jih z upoštevanjem človekovih pravic rešujejo, v duhu pravičnosti za vse ljudi. Poleg tega, da cilji DDE stremijo k varovanju človekovih pravic, so usmerjeni k moralni podpori vsem tistim, katerih človekove pravice so kršene ali ogrožene.

»Človekove pravice se v vseh pogledih dotikajo našega življenja. V resnici se nenehno srečujemo tudi s kršitvami teh pravic, saj običajno predstavljajo jedro večine pomembnih svetovnih problemov: nasilja, revščine, globalizacije, okolja, ekonomske neenakosti in

nezakonitosti, da ne omenjamo vojn in konfliktov, ki uničujejo dele sveta« (Kompas, 2005, 23). Naj poudarimo, da učenci z obravnavo človekovih pravic pridobivajo občutek za človeško dostojanstvo, za lastno vrednost in vrednost drugih, ne glede na družbeno, kulturno, jezikovno ali versko različnost. Razvijanje vrednot, kot so pravičnost, ideal svobode, enakopravnosti in spoštovanje različnosti, je v današnjem globalnem svetu ključnega pomena. Medkulturni odnosi so danes del vsakdana, zato je ta tematika izredno aktualna in pomembna za širitev kulture miru. To dejstvo potrjuje tudi dejstvo, da se nahajamo v desetletju kulture miru, ki ga je razglasila Organizacija Združenih narodov in v letu medkulturnega dialoga (2008), ki ga je razglasila Evropska unija.

III. ČLOVEKOVE PRAVICE IN POSODOBLJEN UČNI NAČRT ZA DRŽAVLJANSKO IN DOMOVINSKO VZGOJO TER ETIKO

Mednarodna skupnost razlikuje tri različne »generacije« pravic, ki zajemajo različne dimenzije človekovega udejstvovanja:

1. **pravice prve generacije – svoboščine:** zajemajo državljanske in politične pravice – pravica do svobode izražanja, svobode združevanja, pravica do življenja, pravičnega sojenja, sodelovanja v političnem življenju družbe itd.
2. **pravice druge generacije – enakost:** ekonomske, socialne in kulturne – pravica do ustreznega življenjskega standarda, dela, združevanja v sindikate, zdravstvenega varstva in izobraževanja,
3. **pravice tretje generacije – solidarnost:** so kolektivne pravice npr. pravica do trajnostnega razvoja, do miru, do zdravega okolja (Kompas, 2005, 23–24). To so pravice v nastajanju, saj uradno še niso formulirane in splošno sprejete.

Posamezne generacije človekovih pravic se v učnem načrtu DDE med seboj prepletajo, odvisno od posamezne vsebine. V nadaljevanju predstavljamo obvezne učne vsebine DDE v posodobljenem učnem načrtu s stališča vključevanja človekovih pravic. Izpostavljene so tiste človekove pravice, ki se pri posamezni obvezni učni vsebini posebno poudarijo ali obravnavajo na konkretnih primerih.

7. razred

1. POSAMEZNIK IN DRUŽBA

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Identiteta – V čem sem drugim enak in v čem sem poseben?	svoboda, enakost, dostojanstvo, priznavanje sposobnosti, zasebnost
Združevanje v družbene skupine – Vstopam v odnose z drugimi	svoboda potovanja in bivanja, državljanstvo, družina, prostovoljno združevanje
Življenje v skupnosti (družina, razred, vrstniška skupina)	svoboda potovanja in bivanja, državljanstvo, družina, prostovoljno združevanje
Biološki in družbeni spol ter življenjski krog	svoboda, enakost, dostojanstvo, zaščita

2. ČLOVEKOVE PRAVICE IN ODGOVORNOSTI

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Narava konflikta	svoboda misli, združevanja, sodelovanja pri urejanju skupnih zadev, nedolžnost, dokler ni dokazana krivda
Oblike zlorab, nasilja in diskriminacije	vse pravice

Temeljni dokumenti na področju človekovih/otrokovih pravic	vse pravice
Človekove pravice in ustava RS	vse pravice
Imamo pravice in odgovornosti	uresničevanje pravic, spoštovanje pravic soljudi
Kršitve pravic in oblike pomoči	uresničevanje pravic, spoštovanje pravic soljudi, varnost, zaščita, zatočišče, nedolžnost, dokler ni dokazana krivda, pomoč v težavah

3. ČLOVEŠKE RAZLIČNOSTI

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Človeške različnosti	svoboda, enakost, dostojanstvo, priznavanje
Stereotipi in predsodki	spodobnosti, svoboda misli, prostovoljno
Dialog med različnostmi	združevanje, šolanje, kultura
Iz večkulturne v medkulturno družbo	

4. VREDNOTE, VEROVANJA IN ETIKA

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Opredeleitev in razvrščanje vrednot	vse pravice
Nekateri dejavniki vrednot	družina, šolanje, prostovoljno združevanje
Spoštovanje kot načelo	vse pravice
Osnovne značilnosti svetovnih verstev	svoboda misli, prepričanja, prostovoljno združevanje, kultura, enakost
Vpliv verovanj na življenje ljudi	svoboda, enakost, dostojanstvo, priznavanje sposobnosti, svoboda misli, prostovoljno združevanje, šolanje, kultura
Etični kodeksi verstev	svoboda, enakost, varnost, dostojanstvo, zaščita, družina, premoženje, svoboda misli, blaginja, pomoč v težavah
Verstva v Sloveniji	svoboda, enakost, varnost, dostojanstvo, zaščita, svoboda misli, blaginja

8. razred

1. DEMOKRACIJA

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Demokracija kot način urejanja skupnih zadev	sodelovanje pri urejanju skupnih zadev, priznavanje sposobnosti, enakost pred sodniki, nedolžnost, dokler krivda ni dokazana, enakost, svoboda misli, prepričanja
Demokratično odločanje v vsakdanjem življenju	enakost, priznavanje sposobnosti, državljanstvo, družina, svoboda misli, prepričanja, informiranost, prostovoljno združevanje, sodelovanje pri urejanju skupnih zadev
Pravna država kot pogoj za demokracije	pravično sojenje, nedolžnost, dokler krivda ni dokazana, enakost, priznavanje sposobnosti, enakost pred sodniki
Organiziranost in delovanje Evropske unije	sodelovanje pri urejanju skupnih zadev, svoboda potovanja in bivanja, zaščita, državljanstvo
Varnostni sistem v Sloveniji	življenje, varnost, zaščita, zatočišče, pomoč v težavah

2. DOMOVINSKA IN DRŽAVLJANSKA KULTURA

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Domovina kot vseživljenjska čustvena in	enakost, zaščita, svoboda potovanja in bivanja,

razumska pripadnost primarni izvorni skupnosti	zatočišče, državljanstvo, prostovoljno združevanje, sodelovanje pri urejanju skupnih zadev, kultura
Država kot sodobna skupnost usode različnih	
Slovenstvo kot svetovna skupnost s posebno zgodovino in usodo	
Pravice in dolžnosti državljana Slovenije in Evropske unije	državljanstvo, nedolžnost, dokler ni dokazana krivda, enakost, priznavanje sposobnosti, zaščita, zatočišče, svoboda misli, prostovoljno združevanje

3. ČLOVEŠTVO IN PRIHODNOST

<i>Obvezne vsebine</i>	<i>Človekove pravice</i>
Globalni problemi človeštva	svoboda, enakost, življenje in varnost, dostojanstvo, zaščita, zatočišča, sodelovanje v razvoju kulture in znanosti, svoboda misli, informiranost, pravica do dela in pravičnega plačila, počitek, dostojen standard
Trajnostni razvoj včeraj, danes, jutri	življenje in varnost
Varovanje naravnega in kulturnega okolja kot skupne dediščine človeštva	sodelovanje v razvoju kulture in znanosti
Odnos do drugih živih bitij na planetu	sodelovanje v razvoju kulture in znanosti
Problemi virov	sodelovanje v razvoju kulture in znanosti
Bistvene razlike v sodobnem človeštvu	svoboda, enakost, priznavanje sposobnosti, zaščita, svoboda potovanja in bivanja, državljanstvo, svoboda misli, prepričanja, dostojen standard, kultura
Možnosti sodelovanja posameznika pri odločitvah o prihodnjem razvoju	sodelovanje v razvoju kulture in znanosti, svoboda misli, informiranost
Etika za prihodnost človeštva	uresničevanje pravic, spoštovanje pravic soljudi

Kakor nam kaže preglednica, so posebej pogosto obravnavane pravice do enakosti, priznavanja sposobnosti, zaščite, državljanstva, svobode misli in prepričanja, sodelovanja pri urejanju skupnih zadev ter sodelovanja v razvoju kulture in znanosti. Nekatere druge pravice je težje definirati, ker so odvisne od aktualnih praktičnih primerov, povezanih z učno tematiko.

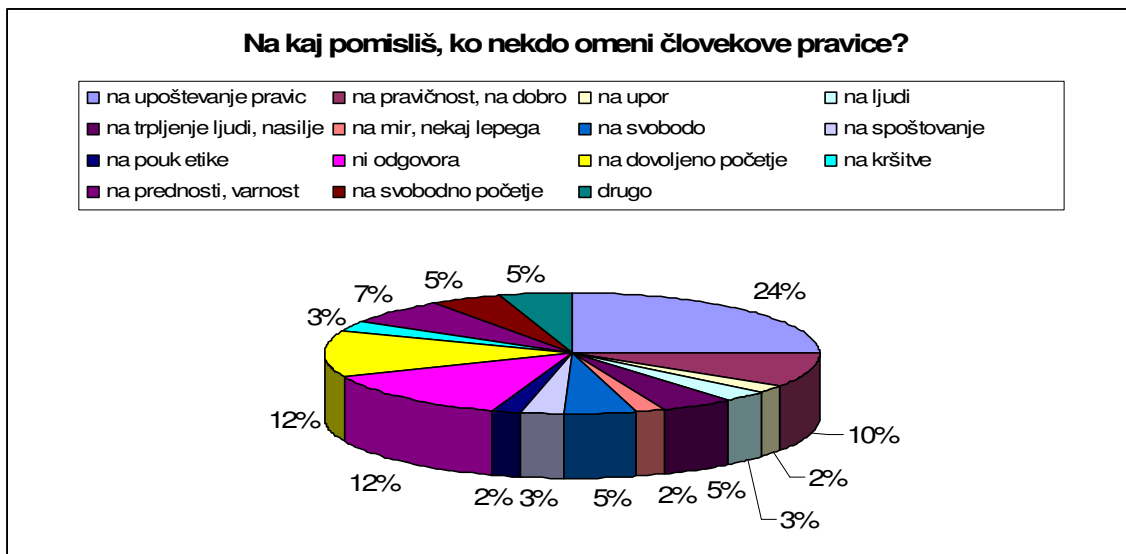
IV. KAKO UČENCI 7. IN 8. RAZREDA OSNOVNE ŠOLE DOJEMAJO ČLOVEKOVE PRAVICE?

V začetku septembra 2008 smo naredili zanimivo raziskavo. Zanimalo nas je, s kakšnim predznanjem učenci začnejo spoznavati človekove pravice pri pouku DDE v 7. razredu in kakšen je rezultat pouka DDE po obravnavi učnih vsebin 7. razreda DDE. Ali so zastavljeni učni cilji doseženi in če so, na kakšni ravni. Zaradi tega smo izvedli raziskavo v 7. in 8. razredih OŠ Rodica. Na anketo je odgovorilo 54 učencev 7. razreda (od teh je bilo 43 % deklet) in 51 učencev 8. razreda (od teh 56 % deklet). Zanimalo nas je, ali učenci prepoznajo človekove pravice oziroma ali imajo občutek za pravičnost in kako izkoriščajo poznavanje človekovih pravic v vsakodnevni šolski praksi.

1. Na kaj pomisliš, ko nekdo omeni človekove pravice?

Ob omembi človekovih pravic največ učencev pomisli na upoštevanje pravic ter na dovoljeno početje. Za večino učencev človekove pravice pomenijo nekaj dobrega, lepega, pomislijo pa pogosto tudi na pravičnost. Odgovori učencev 7. in 8. razreda se bistveno ne razlikujejo, zato

smo jih prikazali skupaj. Omenimo naj le, da so učenci, ki jih človekove pravice spominjajo na pouk DDE, iz 8. razreda.

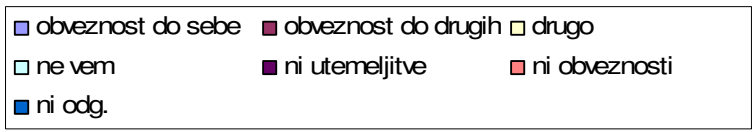
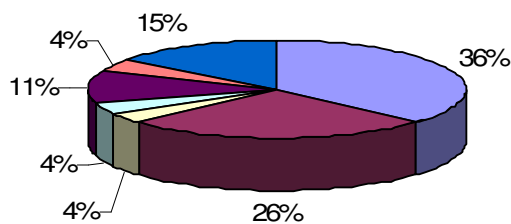
2. Ali nam človekove pravice nalagajo tudi kakšne odgovornosti? Pojasni svoj odgovor.

To je vprašanje, na katerega smo učitelji DDE posebej občutljivi, saj želimo, da bi učenci v vsaki pravici zaznali tudi svojo odgovornost do dopuščanja pravic drugim ljudem. Odgovore smo razdelili v tri osnovne kategorije:

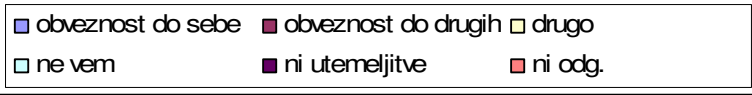
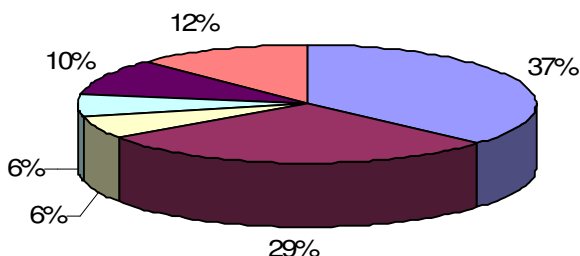
- učenci dojemajo človekove pravice kot pravila, ki jih je treba upoštevati (npr. odgovori: »Nalagajo nam, da se vedemo lepo in odgovorno.«),
- učenci dojemajo človekove pravice kot odgovornost do drugih (npr. »Tudi mi moramo spoštovati pravice drugih ljudi.«),
- drugo (vsa druga pojasnila, npr. »Če imaš otroka, moraš skrbeti zanj.«)

Glede na takšno obravnavo ugotavljamo, da večina učencev 7. in 8. razreda pri človekovih pravicah čuti tudi odgovornost. Več kot četrtina učencev je jasno odgovorila, da čuti odgovornost do drugih ljudi, da jim morajo dopuščati enake pravice, kot jih imajo sami.

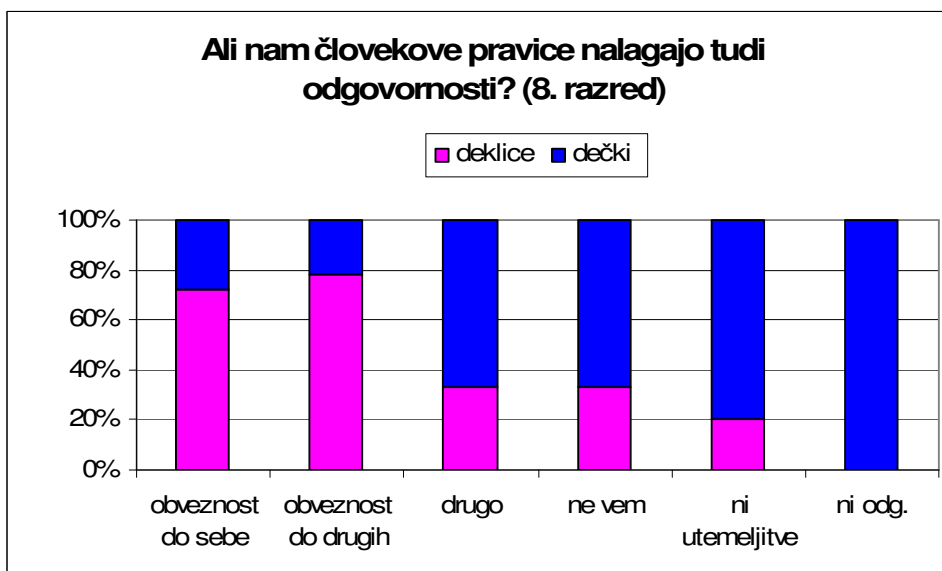
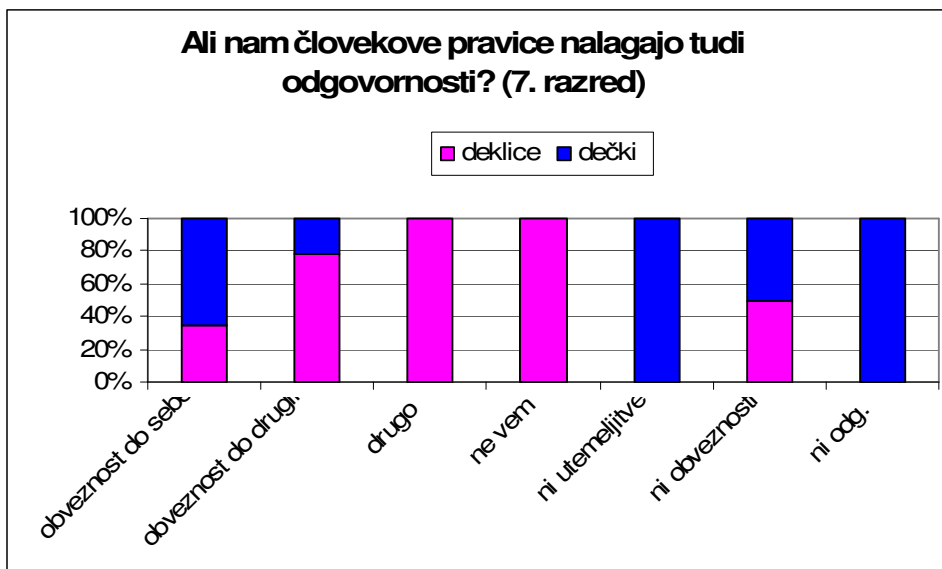
Ali nam človekove pravice nalagajo tudi odgovornosti? (7. razred)

Ali nam človekove pravice nalagajo tudi obveznosti? (8. razred)

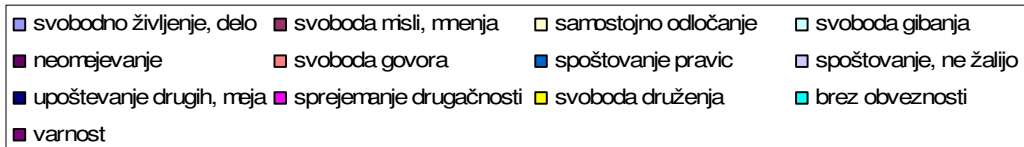
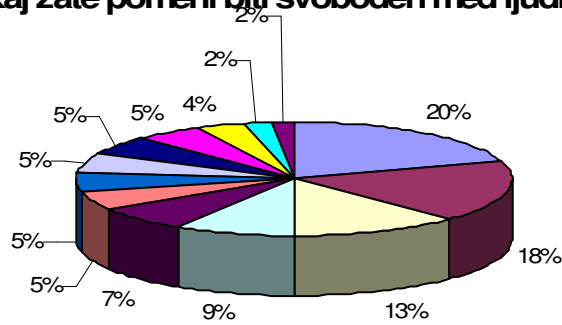
Zanimivo pa je, da so pri tem odgovoru velike razlike med odgovori dečkov in deklet. Dekleta so na vprašanja odgovarjala dosledno, čeprav je bilo v 7. razredu veliko takih, ki niso znale odgovoriti. Dečki so na to vprašanje odgovorili površno in pomanjkljivo, saj večina ni utemeljila svojih odgovorov ali pa na vprašanje sploh niso odgovorili. Dekleta očitno čutijo večjo odgovornost v zvezi s človekovimi pravicami, zato sklepamo, da so v tem obdobju sposobna večje empatije do drugih ljudi in čutijo večjo odgovornost, da človekove pravice dopuščajo tudi drugim.

3. Kaj zate pomeni biti svoboden med ljudmi?

Veliki večini biti svoboden pomeni svobodo v nekem določenem smislu (npr. svoboda misli, govora, druženja, odločanja, gibanja). Mnogi pomislijo tudi na samostojno odločanje in na spoštovanje pravic ter na spoštovanje ljudi na sploh. Manjše število anketirancev v tem vidi upoštevanje drugih in našo lastno omejenost s pravicami drugih. Zanimiv je tudi odgovor, da jim svoboda pomeni varnost. Manj povezano s pravicami je v odgovoru, da učencu svoboda pomeni, da je brez obveznosti. Med odgovore, ki kažejo na nerazumevanje ali nepoznavanje pravic, pa bi uvrstili tistega, ki pravi, da biti svoboden pomeni, da si brez obveznosti. Takšna svoboda bi bila možna le v samoti, v družbi pa ni mogoča.

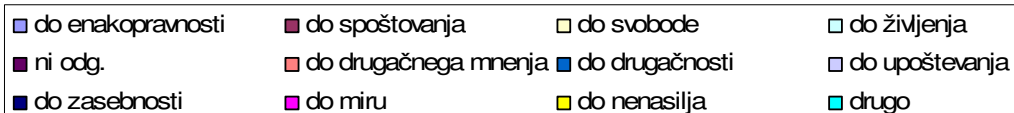
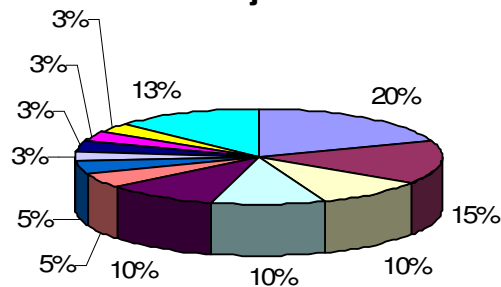
Kaj zate pomeni biti svoboden med ljudmi?

4. Katera človekova pravica se ti zdi najbolj pomembna za življenje med ljudmi?

Učenci menijo, da so za življenje ljudi v skupnosti najpomembnejša pravica do enakopravnosti, pravica do spoštovanja in pravica do svobode na splošno. Za nekatere učence so najbolj pomembne pravice: do drugačnega mnenja, do drugačnosti, do upoštevanja, do zasebnosti, do miru in nenasilja. Pravice, ki so jih navedli le posamični učenci, so: pravica do dostojnega življenja, do dostojanstva, do izobrazbe, do zdravja in do premoženja. Očitno je, da so učenci izhajali iz svojega vsakodnevnega življenja. Ker imajo nekatere pravice dobro zagotovljene, sklepamo, da so izpostavili tiste, ki so jim težje dosegljive. Na takšno sklepanje nas vodi tudi razvojno obdobje, v katerem se učenci nahajajo, in iz tega izhajajoče njihove potrebe.

Katera človekova pravica se ti zdi najpomembnejša za življenje med ljudmi?

V. POZNAVANJE ČLOVEKOVIH PRAVIC NA ZAČETKU 8. RAZREDA

Na praktičnih primerih smo želeli ugotoviti, ali učenci prepoznajo posamezno človekovo pravico. Ker jih sedmošolci v začetku septembra še niso pričeli spoznavati, so dobili navodilo, naj samo napišejo, ali se jih nekaj zdi prav ali ne. Tako smo lahko preverjali le njihov občutek za pravičnost. Izkazalo se je, da ima večina učencev zelo dober občutek za pravičnost, vendar pa teh primerov še ne povezujejo s človekovimi pravicami. Zato se nam je zdela smiselna le analiza odgovorov osmošolcev, ki so človekove pravice že eno šolsko leto oziroma 35 ur spoznavali v okviru pouka DDE v 7. razredu.

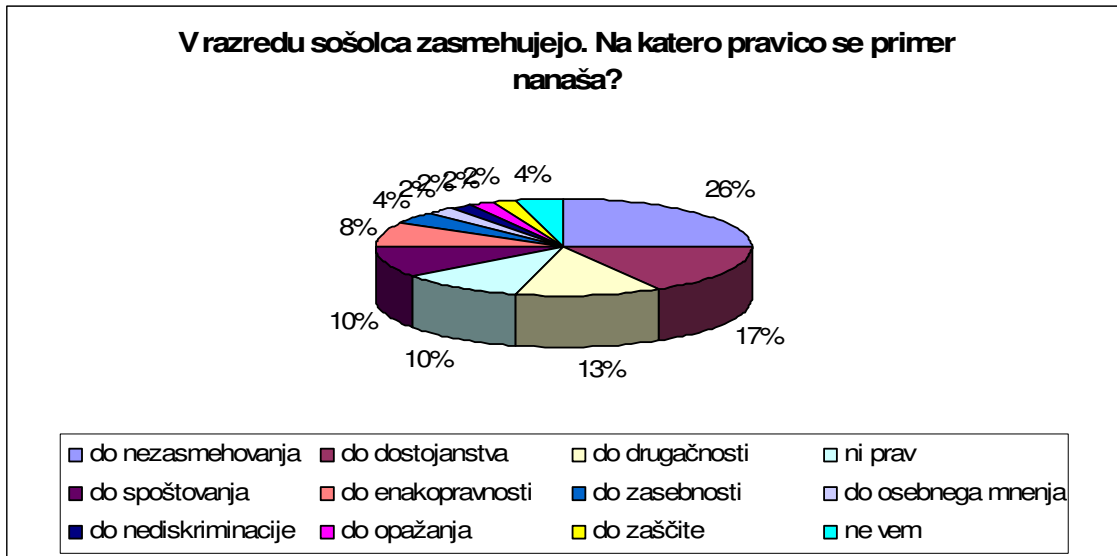
1. Nekdo je v razredu skrnil sošolčevo torbo.

Kakor nam kaže grafikon, je večina sedmošolcev pravilno prepoznala pravico do zasebne lastnine, ki je bila v tem primeru kršena. Posamezniki so v tem primeru videli tudi pravico do zasebnosti in pravico do dostojanstva, ki sta seveda povezani z osrednjo pravico. Le en učenec je odgovoril, da primer ni povezan s človekovimi pravicami.

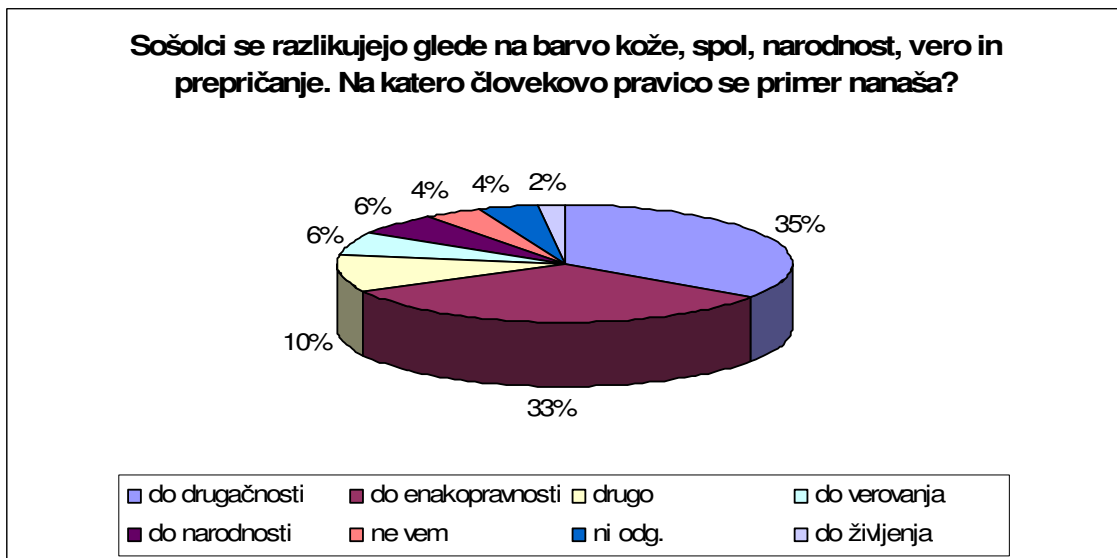
2. V razredu sošolca zasmehujejo.

V odgovorih učencev lahko razlikujemo takšne, ki kažejo na dobro poznavanje človekovih pravic, in na tiste, ki človekove pravice po svoje interpretirajo. Poleg tega učenci navajajo pravice, ki niso neposredno povezane z danim primerom. Odgovor: »Nikogar se ne sme poniževati,« bi bil najboljši možen odgovor. Vendar tega učenci niso navedli. Dobro je, da je veliko učencev v primeru prepoznalo pravico do dostojanstva, ki je splošna in izredno pomembna. Odgovor, da je primer povezan s pravico do osebnega mnenja, pa lahko nakazuje celo nasprotno, da nekdo podpira takšno. To seveda ni v nasprotju s človekovimi pravicami, vsekakor pa ne odgovori na bistvo problematične situacije.

3. Sošolci v nekem oddelku se razlikujejo glede na barvo kože, spol, narodnost, vero in prepričanje.

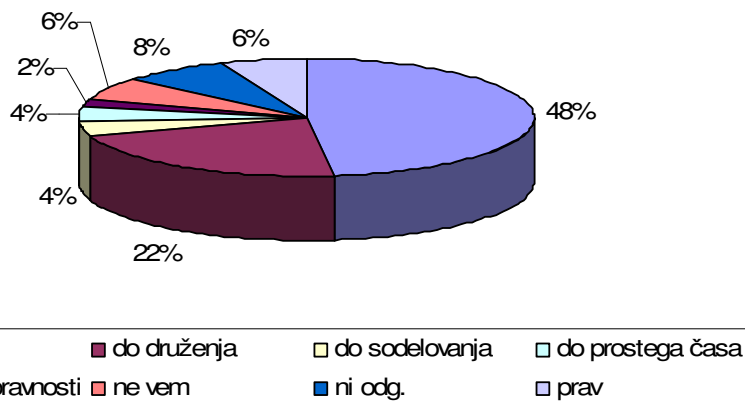
Večina učencev je odgovorila tako, kot smo pričakovali. Nekatera vprašanja smo uvrstili med »drugo«, saj niso neposredno odgovarjala s pravico, pač pa so se glasila na primer: »Ni važno, kakšen si« ali »Mene to nič ne moti«.

4. Sošolci se družijo in zabavajo.

S tem primerom smo želeli spomniti na pravico do počitka in prostega časa ter na pravico do druženja z drugimi. Odgovori so bili večinoma dobesedno povzeti iz primera. Velik del učencev je prepoznalo pravico do druženja, le manjše število pa tudi pravico do prostega časa.

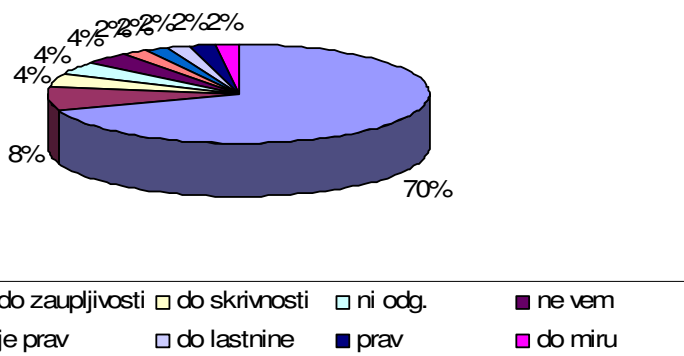
Sošolci se družijo in zabavajo. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

5. Vsak ima lahko svoje skrivnosti, ki jih lahko zapisuje v svoj dnevnik in jih zaupa le svojim najboljšim prijateljem.

Učenci so odgovorili po pričakovanjih. Velika večina je v odgovoru navedla pravico do zasebnosti. Smiselno sorodno, vendar s svojimi besedami, so nekateri to pravico pretvorili v pravico do zaupljivosti in do skrivnosti. Glede na to, da je v primeru omenjen dnevnik, so se nekateri spomnili tudi pravico do osebne lastnine. Eden pa v odgovoru navaja pravico tretje generacije, ki v Splošni deklaraciji o človekovih pravicah še ni zapisana (to je pravica do miru).

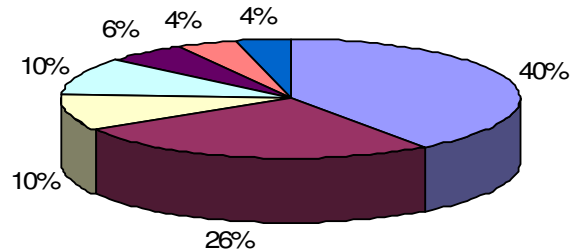
Vsak ima lahko svoje skrivnosti, ki jih lahko zapisuje v svoj dnevnik in jih zaupa le najboljšim prijateljem. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

6. Ljudem, ki so v stiski in imajo zdravstvene ali kakšne drugačne probleme, je potrebno pomagati.

Ugotovimo lahko, da je večina učencev prepoznala pravico do pomoči v zdravstvenih in drugačnih težavah. To so sicer poimenovali na različne načine, vendar je pomen povsod enak.

Ljudem, ki so v stiski in imajo zdravstvene ali kakšne druge probleme, je potrebno pomagati. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

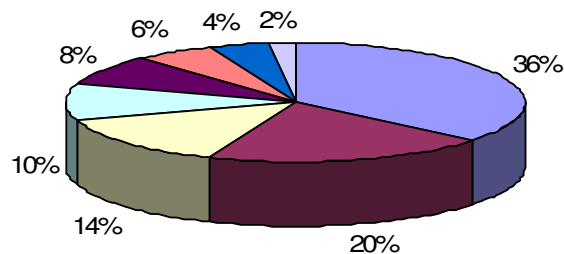

do zdrav.pomoči do zdrav.oskrbe do zdrav.varstva prav do zdravja ni odg. ne vem

7. Polnoletni državljani se lahko udeležijo volitev in na njih svobodno glasujejo za svojega kandidata.

Učenci so odgovarjali na vprašanje, ki ga pri pouku DDE še niso obravnavali. Zaradi tega je največ učencev menilo, da gre za pravico do lastnega mnenja in šele drugi najpogostejši odgovor je bil, da gre za pravico do sodelovanja pri izbiranju tistih, ki državo vodijo. Najbolj splošno so odgovorili tisti, ki so navajali pravico do svobode.

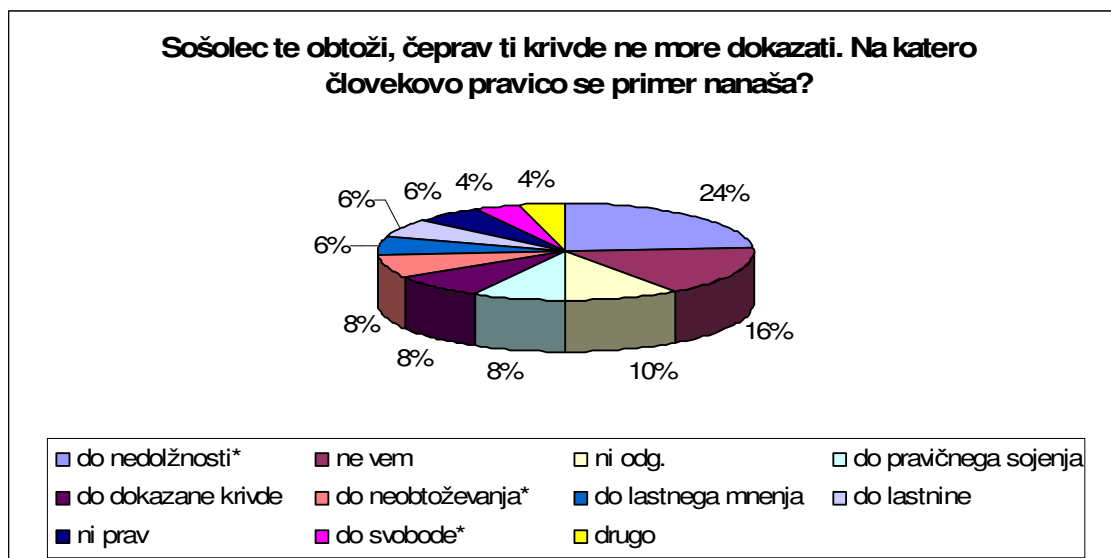
Polnoletni državljani se lahko udeležijo volitev in na njih svobodno glasujejo za svojega kandidata. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

do lastnega mnenja do odločanja do izbire prav ne vem do svobode drugo ni odg.

8. Sošolec te obtoži, da si skrila njegov ključ, ki ga je imel na mizi, čeprav ti krivde ne more dokazati, ker ti tega nisi storil.

Trditev se je seveda nanašala na 11. člen Splošne deklaracije, ki pravi, da vsak velja za nedolžnega, vse dokler mu na sodišču ne dokažejo krivde. Obtoževanje brez dokazov je pogosto tudi v šoli, kar dostikrat pripelje do sporov med učenci. Če seštejemo odstotke, ki jih po smiselnosti lahko uvrstimo v tak odgovor, vidimo, da je takšnih odgovorov večina oziroma 52 %. Ena četrtnina učencev je bila pri odgovoru v dvomih, zato na trditev ni odgovorila ali pa je odgovorila, da ne ve. Problematični so odgovori, ki v takšni situaciji trdijo, da ima vsak pravico do svojega mnenja (6 %), saj so s tem odgovorili, da podpirajo neosnovano obtoževanje sošolcev.

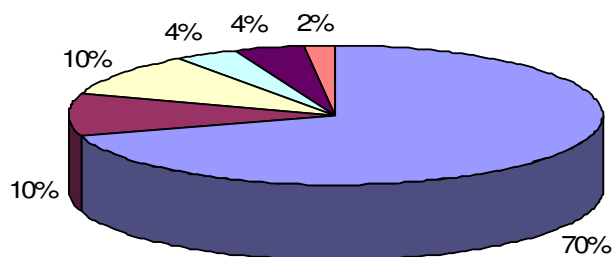

*dokler krivda ni dokazana

9. Sošolec se ne strinja s teboj in ima o neki stvari popolnoma drugačno mnenje.

Učenci so bili pri odgovoru bolj ali manj natančni. Večina je govorila o pravici do lastnega mnenja, manjši del pa tudi o pravici do izražanja lastnega mnenja. Le posamezniki so odgovorili, da to ni prav, kar pomeni, da drugačnega mnenja ne odobravajo. V njihovem dojemanju drugih lahko tiči seme sporov med sošolci, pri vseh ostalih pa lahko sklepamo na tolerantnost in dopuščanje drugačnega mnenja.

Sošolec se ne strinja s teboj in ima o neki stvari popolnoma drugačno mnenje. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

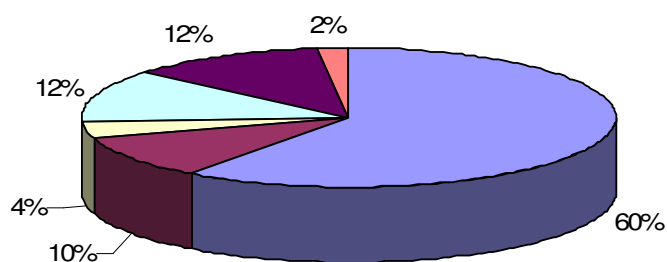

■ do lastnega mnenja ■ do izražanja mnenja □ ni odg. □ ni prav ■ sprejeti mnenje ■ prav

10. Pred sodiščem so bogati državljani enako obravnavani kot revni državljani.

Primer se nanaša na 7. in 10. pravico Splošne deklaracije o človekovih pravicah. Prepoznala jih je desetina anketirancev. Ostali so navajali enakopravnost in enakovrednost ne glede na premoženje. Bili pa so tudi odgovori, ki niso povezani s pravicami, na primer: »Denar je sveta vladar.« Poleg tega je problematičen še en odgovor, ki pravi, da imajo ljudje pravico do bogastva. Odgovor kaže na nerazumevanje situacije, pa tudi na nepoznavanje omenjenih pravic.

Pred sodiščem so bogati državljani enako obravnavani kot revni. Na katero človekovo pravico se primer nanaša?

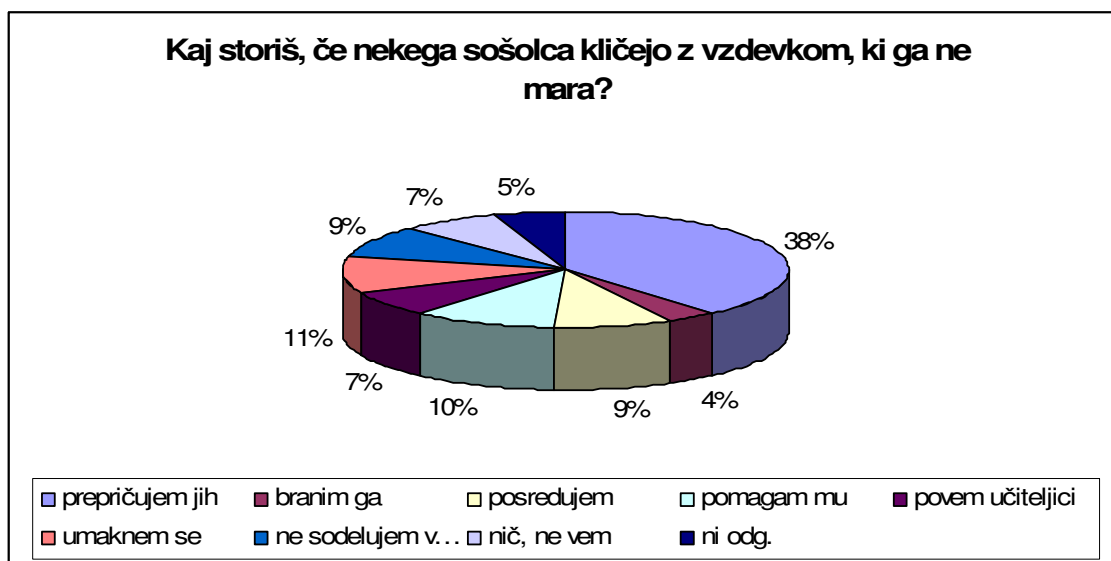
■ do enakopravnosti ■ do pravičnega sojenja □ je prav □ ne vem ■ ni odg. ■ drugo

VI. ALI UČENCI 8. RAZREDA UPOŠTEVAJO ČLOVEKOVE PRAVICE?

Zanimalo nas je, kako učenci poznavanje človekovih pravic uresničujejo v vsakdanjem življenju. Zato so odgovorili na nekaj vprašanj.

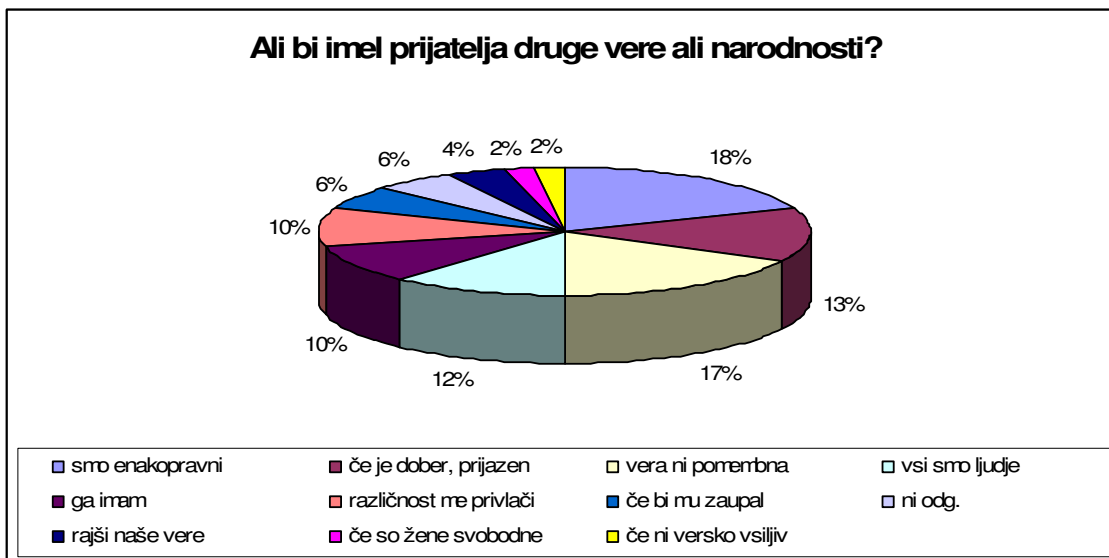
1. Kaj storiš, če sošolci v razredu jezijo sošolca s tem, da ga kličejo z nekim vzdevkom, ki ga on sam ne mara?

Glede na odgovore na to vprašanje bi učence lahko razdelili v več skupin. Prva bi prepričevala sošolce, ki bi zasmehovali enega od njih, naj nehajo. Druga skupina bi temu sošolcu pomagala tako, da bi posredovala ali pa svetovala sošolcu, naj se umakne. Tretja skupina bi se sama umaknila, saj je učence strah, da ne bi še sami postali žrtve posmeha. Na srečo je takšnih le 11 %. Ena skupina učencev bi, če ne bi uspeli prepričati sošolcev, poklicala učiteljico. Glede na takšne odgovore lahko sklepamo na dobro občutljivost sošolcev na problem, ki se občasno lahko pojavi v razredu. 9 % učencev ne bi sodelovalo v žaljenju sošolca, čeprav se niso opredelili, da bi mu pomagali s posredovanjem pri verbalnih nasilnežih.

2. Ali bi imel za prijatelja nekoga, ki bi bil druge vere? Ali bi imel za prijatelja nekoga, ki bi bil druge narodnosti (govoril bi še en drug jezik in imel drugačno kulturo in navade)? Pojasni svoje mnenje.

Samo en učenec ne bi imel takšnega prijatelja, dva pa bi ga mogoče imela, vendar ga rajši ne bi imela. Vsi ostali učenci so pokazali veliko strpnost do ljudi druge vere ali narodnosti. Večinoma menijo, da vera in narodnost ni tako pomembna, da je pomembnejše, da je človek dober, prijazen in mu lahko zaupaš. 10 % učencev je odgovorilo, da jih različnost privlači, saj na ta način spoznajo veliko novega. Posamezni učenci so svoj odgovor pogojevali s tem, da bi morale biti žene v njihovi veri ali kulturi svobodne in da ta človek ne bi smel biti versko vsiljiv.

3. Katera človekova pravica je po tvojem mnenju med sošolci najpogosteje kršena?

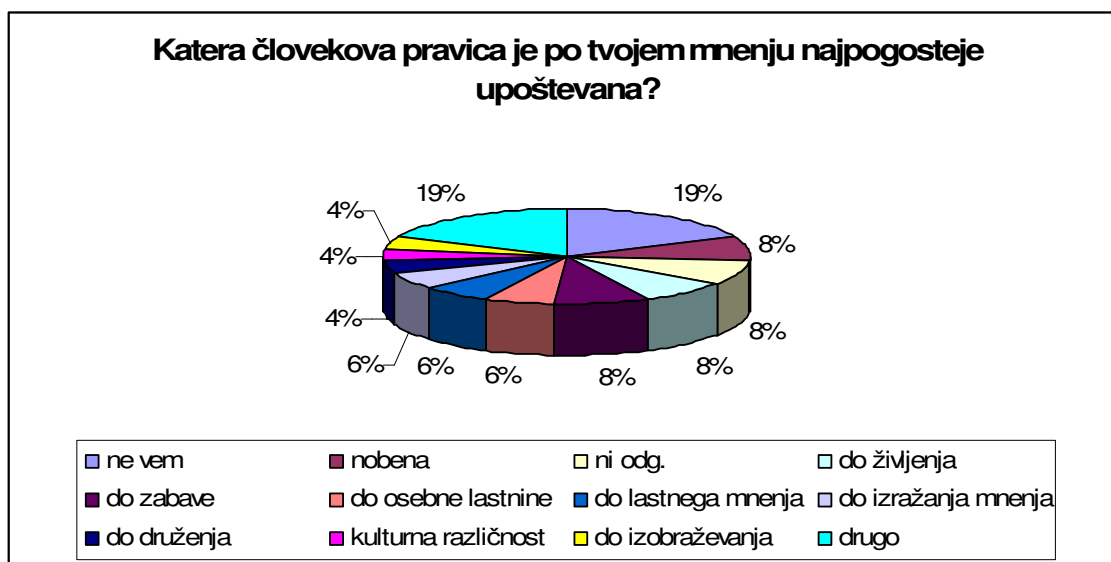
Vprašanje je bilo za učence očitno zapleteno, saj jih je petina odgovorila, da ne ve, 8 % pa na vprašanje ni odgovorilo. Ostali odgovori so bili zelo različni in bi težko govorili o nekem prevladujočem kršenju določene pravice. Učenci menijo, da je najpogosteje kršena pravica do zabave, do lastnega mnenja in do osebne lastnine. Posamični odgovori se nanašajo na nenasilje, druženje, zasebnost, enakopravnost, drugačnost in sodelovanje.

4. Katera človekova pravica je po tvojem mnenju med sošolci najpogosteje upoštevana?

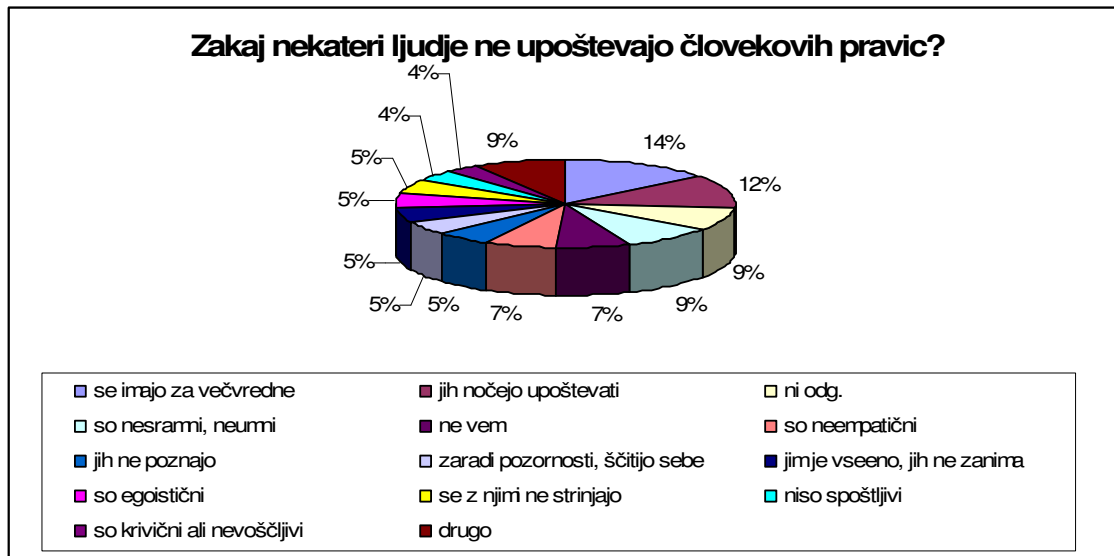

Očitno so imeli tudi s tem vprašanjem učenci nekaj problemov. Petina učencev je odgovorila, da ne ve, 8 % jih ni odgovorilo na vprašanje, ostali odgovori pa so bili zelo različni. Kar 19 % učencev je odgovorilo na svoj način (pravica do nenasilja, do sodelovanja, do svobode, do zasebnosti, do zdravstvenega zavarovanja, do enakopravnosti in do drugačnosti). Najpogostejši odgovori so bili: nobena pravica, pravica do življenja, pravica do zabave, pravica do osebne lastnine in pravica do izražanja lastnega mnenja). Opazimo lahko, da se nekatere pravice nahajajo med najpogosteje kršenimi in istočasno med najpogosteje upoštevanimi. Zaradi podobnosti odgovorov na dva nasprotujoča si vprašanja sklepamo, da učenci zelo različno zaznavajo kršenje in uresničevanje pravic.

5. Zakaj nekateri ljudje po tvojem mnenju ne upoštevajo človekovih pravic?

Večina učencev meni, da nekateri ljudje ne upoštevajo človekovih pravic zato, ker se imajo za večvredne. Ker so egoistični in ne premorejo empatije do ljudi v težavah, se s človekovimi pravicami za vse ljudi ne strinjajo in jih nočejo upoštevati. Posledica tega je, da so ravnodušni in brezbrizni do drugih ali pa celo krivični in nespoštljivi. Kar nekaj odgovorov (9 %) je bilo zapisanih samo enkrat in so zato uvrščeni pod »drugo«. Taki odgovori so: ker tudi njim kršijo pravice, ker se tako boljše počutijo, ker so slabo vzgojeni, ker ne marajo revnih ljudi in ker jim pravice niso pomembne.

VII. ZAKLJUČEK

Človekove pravice so najpomembnejša sestavina posodobljenega učnega načrta za DDE. Vključujejo jih vse obvezne učne vsebine DDE v učnem načrtu. Obravnava človekovih pravic naj temelji na izkustvenem učenju in obravnavi konkretnih primerov iz vsakdanjega življenja v ožjem ali širšem okolju oziroma svetu.

Raziskali smo poznavanje človekovih pravic po enoletnem poučevanju DDE v 7. razredu osnovne šole. Ugotavljamo, da večina učencev dobro prepozna pravice in jih zna v vsakdanjem življenju tudi uporabljati. Nekaj več težav imajo učenci z vrednotenjem človekovih pravic s presojanjem, katere so najbolj pomembne, katere so najpogosteje upoštevane ali kršene. Pri teh vprašanjih se je pokazala največja raznolikost odgovorov, veliko učencev pa na ta vprašanja sploh ni odgovorilo.

Glede na to, da je kvaliteta življenja ljudi v prihodnosti močno odvisna od poznavanja in uresničevanja človekovih pravic na vseh ravneh, je pouk DDE osrednje mesto za spoznavanje te tematike v osnovni šoli. Vsakdanje življenje učencev v šoli in izven nje pa je zanje najboljši poligon za treniranje upoštevanja človekovih pravic.

LITERATURA:

Ideje, pripomočki, metode in aktivnosti za neformalno medkulturno vzgojo in izobraževanje mladostnikov ter odraslih, Izobraževalni priročnik, Ljubljana: Informacijsko dokumentacijski center Sveta Evrope pri NUK: Urad RS za mladino, Zbirka Slovenija in Svet Evrope, št. 43, v Strasbourg: Svet Evrope, 2006.

Kompas, priročnik za učenje mladih o človekovih pravicah, (prevod in priredba Alenka Elena Bergant), Ljubljana: DZS, 2005.

Prvi koraki: metodični priročnik za poučevanje človekovih pravic (prevod in priredba Alenka Bergant ... et al), Ljubljana: Amnesty International Slovenije, 1999.